

Pelastakaa Lapset

LAPSEN ÄÄNI 2023

”Tuntuu, että on niin erilainen kaikista”

LASTEN KOKEMUKSIA PIENITULOISUUDESTA

Pelastakaa Lapset

LAPSEN ÄÄNI 2023

”Tuntuu, että on niin erilainen kaikista”

LASTEN KOKEMUKSIA PIENITULOISUUDESTA

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi. Lasten kokemuksille ja näkemyksille tulee antaa ääntä ja tilaa, kun lasten ja perheiden hyvinvointia parannetaan. Lasten osallisuus tukee lapsen edun ensisijaisuutta yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Lapsen ääni on Pelastakaa Lasten vuosittainen kysely, johon vastaamalla lapset ja nuoret kertovat elämästään, arjestaan ja kokemuksistaan. Kyselyä on tehty vuodesta 2001.

Vuonna 2023 kyselyn aiheina olivat lasten ja nuorten kokemukset ja näkemykset perheensä toimeentulosta sekä omasta hyvinvoinnistaan.

Lapsen ääni -raportti 2023 kuvaa kokemuksia perheen pienituloisesta elämäntilanteesta, arjen vaikeuksista ja hyvinvoinnin vaarantumisesta. Lasten kokemukset jäivät usein kuulematta ja havaitsematta, mutta ne kertovat yhteiskunnallisesta tilanteesta lasten silmin.

Raportin lopussa esitetään lasten ratkaisuja köyhyyteen ja Pelastakaa Lasten suosituksia lapsiperheköyhyyden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

Lapsen ääni -kyselyyn vuonna 2023 vastanneet lapset kertovat, millaista on elää lapsuutta ja nuoruutta maailmassa, jossa on takana koronapandemia, meneillään pitkittynyt sota Euroopassa sekä merkittävä inflaatio ja elinkustannusten nousu, jotka kaikki näkyvät ja tuntuvat myös lasten arjessa.

LAPSEN ÄÄNI 2023

Teksti Johanna Vinberg
Kuvat Anna Autio
Taitto Kaisa Eskola

Pelastakaa Lapset 2023

SISÄLLYS

LAPSEN ÄÄNI 2023	2
TIIVISTELMÄ	4
Maailma on muuttanut lapsiperheiden arkea	6
1. LAPSEN ÄÄNI -KYSELYYN VASTANNEET LAPSET	7
Taustatiedot	7
Lasten näkemys perheiden toimeentulosta	8
Mitä lasten ja nuorten vastaukset kertovat?	9
Lasten hyvinvointi jakautuu	9
Pienituloisten perheiden lasten mielen hyvinvointi vaarantuu	10
2. LASTEN KOKEMUKSET KÖYHYHYDESTÄ	11
Pienituloisten perheiden lapset	11
Pienituloinen elämäntilanne	13
Köyhyyskokemusten merkittävät vaikutukset arkeen ja hyvinvointiin	13
Lasten perustarpeiden puutteet	14
Lasten kokema vapaa-ajan köyhyys	17
3. MIELENTERVEYS VAARASSA	18
Lasten ja nuorten kokemuksia mielen hyvinvoinnistaan	18
Köyhyyskokemukset vaikuttavat lasten mielen hyvinvointiin	19
Köyhyyskokemukset heikentävät lasten elämäntyytyväisyyttä	21
Lasten kokemus eriarvoisuudesta, osattomuudesta ja syrjäytymisestä	21
Lasten elämäntyytyväisyys heikentyy	23
Huutava pula mielenterveyden tuesta	26
4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET KÖYHYHYDEN VÄHENTÄMISEEN	27
Lapset kertovat ideoita ja ratkaisuja	28
5. LAPSIPERHEKÖYHYYS JA SUOSITUKSET KÖYHYHYDEN VÄHENTÄMISEEN	30
Pelastakaa Lapset ry kehottaa toimiin lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi	31
LISÄTIETOJA LAPSIPERHEKÖYHYHYDESTÄ	33
LÄHTEET	34

TIIVISTELMÄ

Lapsen ääni -kyselyyn vastasi keväällä 2023 yhteensä 1 725 lasta ja nuorta. Kysely toteutettiin nimettömänä verkkokyselynä, jossa lapset saivat vastata noin 40 kysymykseen. Kyselyn aiheina olivat mm. perheen toimeentulo ja lasten kokema hyvinvointi.

Kyselyyn vastanneista suurin osa oli yläkoululaisia, 13–15 -vuotiaita eri puolelta Suomea. Keskimääräinen vastaaja oli suomenkielinen ja asui pienessä kaupungissa kahden vanhemman kanssa. Enemmistö vastaajista oli tyttöjä ja noin kolmasosa vastanneista lapsista koki kuuluvansa johonkin vähemmistöön.

Pienituloiseksi perheensä kokeneita lapsia oli 14 % vastaajista. Pienituloiseksi perheensä määritelleet asuivat erityisesti yhden vanhemman perheessä. Heidän kokemuksissaan korostuivat arjen puutteet, vapaa-ajan mahdollisuuksien vähentyminen ja hyvinvoinnin kokonaisvaltainen heikkeneminen. Moni pienituloisten perheiden lapsista koki olevansa huolissaan ja stressaantunut. Myös heidän mielen hyvinvointinsa oli muita vastaajia heikempi.

Lasten ja nuorten hyvinvointi näyttää kyselyn tulosten perusteelta jakautuneen hyvin ja huonommin voiviin. Tämän vuoden tuloksissa tulee myös esille lasten ja nuorten mielenterveyden entistä huolestuttavampi tilanne. Vastauksissaan lapset kertovat mielenterveysongelmistaan, vaikeista tunteistaan sekä haastavista ihmissuhteista enemmän kuin edellisellä vuonna. Itsetuhoisuuden kokemukset ovat yleistyneet ja moni lapsista kertoo, ettei saanut tarvitsemaansa tukea mielenterveyden haasteisiin.

Pienituloisuuden negatiiviset vaikutukset hyvinvointiin tulevat selvästi esille kyselyn tuloksissa: pienituloisista yli puolet kertoo mielenterveytensä olevan huono. Perheen pienituloisuudesta johtuva stressi ja ahdistus sekä huoli toimeentulosta ja eriarvoisuuden tunne ovat yleisempiä kuin muilla vastaajilla. Vain neljäsosa pienituloisista on tyytyväinen arkeensa.

Lapset näkevät myös mahdollisuuksia tukea köyhyyttä kokevia perheitä. He ehdottavat ratkaisuksi mm. arjen tukemista taloudellisin ja ruoka-avun keinoin sekä ilmaisten harrastusmahdollisuuksien avulla. Lapset ja nuoret toivoivat myös, että he saisivat helposti apua ja tukea haastaviin elämäntilanteisiin ja mielenterveyden ongelmiin.

Kyselyn tulosten pohjalta Pelastakaa Lapset suosittaa lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi lapsilähtöistä ja pitkäjänteistä lapsi- ja perhepolitiikkaa, johon myös kansallinen lapsistrategia ohjaa. Lapsiperheköyhyyttä on ehkäistävä riittävällä sosiaaliturvalla. Perheiden palveluihin ja lasten ja nuorten mielenterveyden tukeen tulee kohdentaa riittävästi resursseja. Palvelujen tulee olla tarpeenmukaisia, helposti saavutettavia ja oikea-aikaisia. Lisäksi lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua harrastuksiin tulee kehittää. Lapsen oikeuksien turvaamiseksi on toteutettava lapsen edun ensisijaisuutta ja lasten osallisuutta sekä mielipiteiden kuulemistä päätöksenteossa.

Pienituloisuus kaventaa mahdollisuuksia ja heikentää arkea.

Pienituloisissa perheissä

90 % Lapsista koki, että perheellä on haasteita selviytyä menoista

14 % Lapsista koki, ettei perheellä ole riittävästi ruokaa

76 % Lapsista ei voi lomailla perheen kanssa, koska ei ole varaa

30 % Lapsista on joutunut lopettamaan harrastuksen

61 % Lapsista oli kokenut yksinäisyyttä

Lasten hyvinvointi on kriisissä.

Pienituloisissa perheissä

87 % Lapsista on huolissaan perheensä toimeentulosta

80 % Lapsista oli kokenut stressiä

64 % Lapsista koki mielenterveytensä huonoksi

39 % Lapsista koki, ettei saa tarpeeksi tukea muilta ihmisiltä

Arki on selviytymistä ja tyytyväisyys elämään heikko.

Pienituloisissa perheissä

54 % Lapsista koki, että elämä on epävakaata

50 % Lapsista koki, ettei kuulunut mihinkään

53 % Lapsista koki, että tulevaisuus huolettaa

MAAILMA ON MUUTTANUT LAPSIPERHEIDEN ARKEA

Lasten arki on muuttunut. Viime vuosien aikana pandemia, sota Ukrainassa, huima inflaatio ja elinkustannusten nousu ovat heikentäneet lasten hyvinvointia. Vaikutuksia huomataan niin lasten arjen ympäristöissä, kouluissa ja vapaa-ajalla kuin myös ajankohtaisissa tutkimuksissa ja selvietyksissä (mm. [Kela](#), [Itla](#) ja [THL](#)).

Lapsen ääni -kyselyssä 2023 nousee vahvasti esille lasten kokemus epävarmuus ja toisaalta kasvavut tietoisuus maailmantilanteiden vaihtelusta ja globaalin talouspolitiikan vaikutuksista lasten arkeen Suomessa. Lapset tietävät inflaatiosta, huomaavat hintojen nousua kaikkialla arjessaan ja osaavat havaita inflaation taustalla vaikuttavia tekijöitä.

Tulevaisuusnäkyvät ovat heikentyneet lasten kokemuksissa. Vastauksissa on paljon epävarmuutta, jopa pelkoa siitä, kuinka pitkään ja kuinka korkealle hintojen nousu jatkuu. Lapset esittävät myös vaatimuksia siitä, että tilanteelle tulee yhteiskunnassa tehdä jotain. Hintojen nousu arjessa tuntuu kestäättömältä. Elämästä ja arjesta on tullut selviytymistaistelua eikä tunnelin päässä näy valoa.

Lasten ja nuorten huoli taloudellisesta toimeentulosta on lisääntynyt, mutta lasten hyvinvointi tulee turvata yhteiskunnassa lapsen oikeuksia noudattaen myös poikkeuksellisissa tilanteissa. [YK:n lapsen oikeuksien sopimus](#) sitoo valtioita ja päätöksentekijöitä lapsen edun mukaiseen päätöksentekoon (artikla 3). Sopimuksessa turvataan lapsille myös riittävä elintaso (artikla 26) ja sosiaaliturva (artikla 27) hyvinvoinnin tueksi. Artikla 18 puolestaan edellyttää valtioiden tukevan vanhempien kasvatustehtävää, jolloin yhteiskunnan on tarjottava tukea ja apua perheille lasten kasvatukseen, toimeentuloon ja perheen hyvinvoinnin turvaamiseen.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus takaa lapsille vahvat oikeudet vaikuttaa ja tulla kuulluksi heitä koskevista asioista. Pelastakaa Lapset ry mahdollistaa Lapsen ääni -kyselyn avulla lasten osallisuutta ja mielipiteen ilmaisua. Lasten kokemusta tulee kuunnella, jotta ymmärretään muutosten ja vaikeuksien seurauksia lasten näkökulmasta. Kyselyn tuloksia viedään päätöksentekijöille ja julkiseen keskusteluun, jotta rakenteita muutettaisiin ja toimenpiteitä tehtäisiin lapsilähtöisesti.

Lasten kuuleminen turvaa lapsen oikeuksia ja mahdollistaa lasten edun ensisijaisuuden huomioimisen ja toteuttamisen. Myös yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa maailmanpoliittiset muutokset heijastuvat lasten päivittäiseen arkeen – puurolautaseen, jalkapalloon ja vanhempien antamaan hoivaan ja turvaan.

1. LAPSEN ÄÄNI -KYSELYYN VASTANNEET LAPSET

Keväällä 2023 *Lapsen ääni* -kyselyyn vastasi yhteensä 1 725 lasta ja nuorta. Kyselyn tuloksena oli noin 240 sivua lasten ja nuorten kokemuksia.

Lapset toivat esille vastauksissaan kokemuksia aivan tavallisesta arjesta, mutta myös kohtaamiaan haasteita ja vaikeuksia. He kertoivat myös ideoita ja ratkaisuja, joilla ihmisiä voitaisiin tukea ja auttaa ja kuinka yhteiskunnan rakenteita tulisi kehittää.

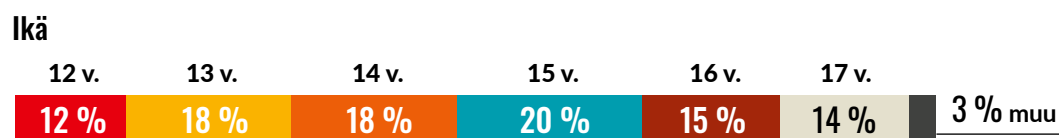
1.1 Taustatiedot

Kyselyyn vastanneista suurin osa oli yläkoululaisia 13–15 -vuotiaita. Vastaajien joukossa oli tänä vuonna enemmän nuorempia vastaajia, myös 11-vuotiaita. Vastaajista suurin osa oli tyttöjä (73 %) ja poikia oli huomattavasti vähemmän (16 %). Kyselyn tulokset kertovatkin erityisesti tyttöjen kokemuksista. On myös huomattava, että yhteensä 11 % vastaajista valitsi sukupuolta koskevassa kysymyksessä joko "en halua vastata", "en halua määritellä" tai "muun sukupuolinen" vaihtoehdon.

Suurin osa vastaajista on yläkoululaisia (57 %). Ammattikoulussa opiskelevia on valittavan vähän vastaajissa (7 %) mutta heitä oli tänä vuonna enemmän kuin edellisenä vuonna (4%). Suurin osa vastaajista on suomenkielisiä (90%), toiseksi eniten ruotsinkielisiä (4 %) ja kolmanneksi venäjänkielisiä (1 %). Muina äidinkielinä mainittiin mm. viro, englanti, arabia, somali, romani, saame, persia, kurdi, ukraina, thai, dari, portugali ja espanja.

Vastaajat jakoutuivat maantieteellisesti koko maahan. Eniten vastaajia oli Uudeltamaalta, Pohjois-Pohjanmaalta ja Pirkanmaalta ja vähiten vastauksia Kainuusta. Vastauksia saatiin tänä vuonna enemmän myös köyhemmiltä alueilta Suomesta (Itä- ja Pohjois-Suomi). Suurin osa vastaajista kertoi asuvansa pienessä kaupungissa tai kunnassa ja vain 15 % vastaajista asuu maaseudulla.

Lasten ääni -kyselyyn vastanneiden taustatiedot

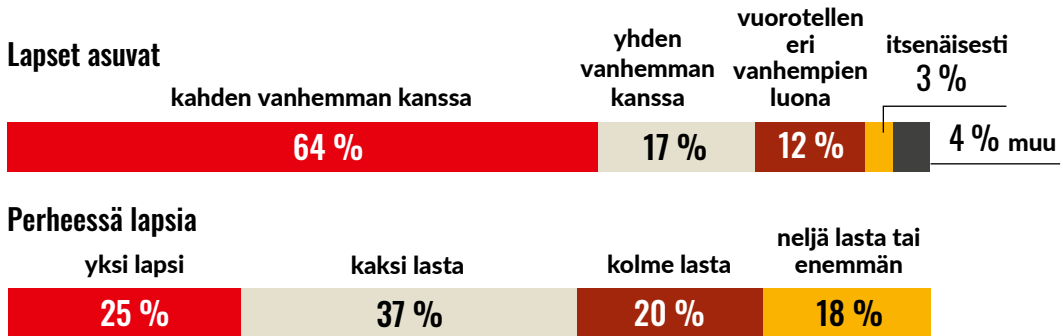

Asuinpaikka

Uusimaa	23 %
Pohjois-Pohjanmaa	11 %
Pirkanmaa	7 %
muut maakunnat yhteensä	53 %
en halua/osaa vastata	6 %

pieni kaupunki	52 %
suuri kaupunki	27 %
maaseutu	15 %
en halua/osaa vastata	6 %

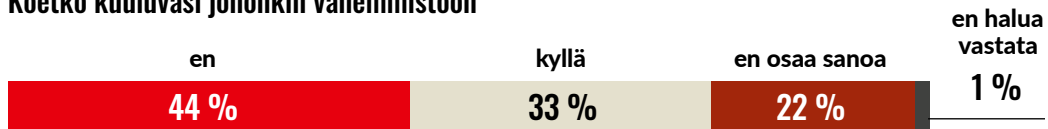
Lapset asuivat pääasiassa kahden vanhemman kanssa ja 17 % kertoi asuvansa pääasiassa yhden vanhemman kanssa. Osa kertoo asuvansa säännöllisesti vuorotellen vanhempiensa luona ja pieni osa vastaajista asuu itsenäisesti. Muulla tavoin asuvat kertoivat asuvansa isovanhempien luona, sijaisperheessä, perhekodissa tai kumppanin kanssa. Perheissä oli yleisimmin kaksi lasta.

Vastaajista suurin osa kertoi, ettei heillä itsellään (76 %) tai heidän perheessään (66 %) ole pitkäaikaista sairautta tai vammaa, joka haittaisi arkea. Toisaalta 18 % kertoi, että heillä itsellään on ja 17 % vastasi, että perheessä on sairaus tai vamma.

33 % vastaajista kertoi kuuluvansa vähemmistöön. Hieman useampi kokee kuuluvansa vähemmistöön kuin viime vuonna vastanneista.

Koetko kuuluvasi johonkin vähemmistöön

Suurin osa vähemmistöön kuuluvista vastaajista koki kuuluvansa seksuaalivähemmistöön (70 %). Seuraavaksi suurimmat vähemmistöt olivat lasten vastausten mukaan sukupuoli-identiteettiin (28 %), uskonnolliseen vakaumukseen (20 %) tai monimuotoiseen perhetaustaan (16 %) liittyviä. Lisäksi vähemmistöasemaa kuvattiin myös mielenterveysongelmiin, nepsy-haasteisiin, ulkonäköön tai harrastuksiin liittyvinä.

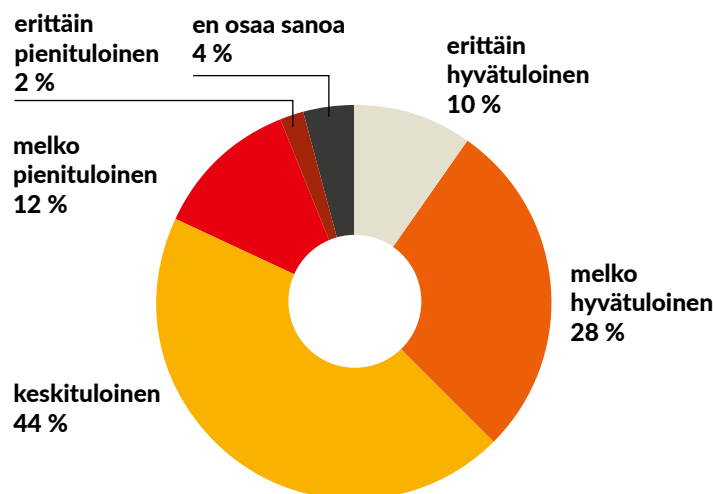
1.2 Lasten näkemys perheiden toimeentulosta

Lapsilta kysyttiin heidän näkemystään perheensä toimeentulosta seuraavan kysymyksen avulla. Kysymys:

Mielestäni perheeni taloudellinen tilanne on...

Vastaa sen mukaan millainen käsitys sinulla on asiasta, sinun ei tarvitse tietää varmasti oikeaa vaihtoehtoa. Hyvätuloisella tarkoitetaan perhettä, jossa perheen tulot ovat hyvät (esim. palkka on hyvä) ja rahatulot riittävät hyvin elämiseen. Pienituloisella tarkoitetaan perhettä, jossa on pienet tulot ja rahatulot eivät riitä helposti elämiseen.

Lapset saivat itse valita vastauksen heidän oman näkemyksensä pohjalta seuraavista vaihtoehdoista ja vastaukset jakautuivat seuraavasti:

Suurin osa perheistä on lasten kokemuksen mukaan keskituloisia, vastaajissa on pienituloisia 14 %. Perheen tulot koostuvat lasten mukaan pääasiassa palkkatuloista (74 %) ja yritystuloista (15 %), mutta myös sosiaaliturvaetuksista (14 %).

Kyselyyn vastannut lapsi:

Yleisimmin kyselyyn vastannut lapsi oli 13-15 -vuotias suomenkielinen ja yläkouluikäinen tyttö, joka asuu kahden vanhemman ja kahden lapsen keskituloisessa perheessä pienessä kaupungissa Uudellamaalla, ei kuulu vähemmistöön eikä kärsi sairauksista.

1.3 Mitä lasten ja nuorten vastaukset kertovat?

1.3.1 Lasten hyvinvointi jakautuu

Lasten vastauksista heijastuu hyvinvoinnin jakautuminen. Vastaajat jakautuvat kahteen ryhmään, hyvinvoiviin lapsiin ja heikommassa elämäntilanteessa eläviin lapsiin, joiden hyvinvointi on heikentynyt. Kahtiajako tulee esille taloudelliseen toimeentuloon liittyvissä teemoissa, mutta myös hyvinvointiin, mielenterveyteen ja jaksamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Perheen taloudellisesta tilanteesta huolissaan olevia oli hiukan enemmän kuin heitä, jotka luottavat perheen toimeentuloon. Hiukan alle puolet lapsista kertoo, että perhe selviää menoistaan helposti. Moni vastaajista kokee, että viime vuodet ovat heikentäneet taloudellista toimeentuloa ja perheen selviytymistä menoistaan.

Lasten näkemys perheensä toimeentulosta	2022	2023
Olen huolissani perheeni taloudellisesta toimeentulosta	31 %	43 %
Luotan perheeni taloudelliseen toimeentuloon	47 %	41 %
Perheeni taloudellinen toimeentulo on heikentynyt	69 %	62 %
Perheeni selviää menoista hyvin	68 %	48 %

Hyvinvointinsa kohtalaiseksi ("ihan ok") määritteli lähes puolet vastaajista. Mielenterveytensä huonoksi kokeneita oli hieman enemmän kuin mielenterveytensä hyväksi kokevia. Kaikista vastaajista 40 % on kokenut yksinäisyyttä ja 66 % on kokenut olonsa stressaantuneeksi.

Hyvinvoinnin jakautuminen lasten kesken

HYVINVOINTI			MIELENTERVEYS			
Huono	20 %	Ihan ok	48 %	Hyvä	29 %	
			Huono	43 %	Hyvä	41 %

1.3.2 Pienituloisten perheiden lasten mielen hyvinvointi vaarantuu

Taloudellisista menoista selviytymisen hankaluudet ovat lisääntyneet merkittävästi kaikilla vastaajilla, verrattuna vuoden 2022 kyselyyn. Esimerkiksi pieniä vaikeuksia kokevien perheiden määrä on kaksinkertaistunut.

Esille nousevat kuitenkin erityisesti pienituloisten perheiden lasten vaikeat elämäntilanteet ja negatiiviset kokemukset.

Toimeentulovaikkeuksien merkittävät negatiiviset seuraukset näkyvät pienituloisten perheiden lasten vastauksissa. Heistä:

- **88 %** kertoo poikkeusolojen vaikeuttaneen perheensä taloudellista selviytymistä
- **54 %** kokee elämän epävakaaksi
- **53 %** on huolissaan tulevaisuudesta.

Köyhyyskokemusten seurauksena lapsilla on puutteita monella elämänalueella, ja nämä puutteet uhkaavat mielen hyvinvointia ja kokonaisvaltaista jaksamista. Seuraavaksi esitellään pienituloisten perheiden lasten vastauksia ja heidän kokemuksiaan.

2. LASTEN KOKEMUKSET KÖYHYDESTÄ

Lapsen ääni -kyselyyn vastannut lapsi kertoo:

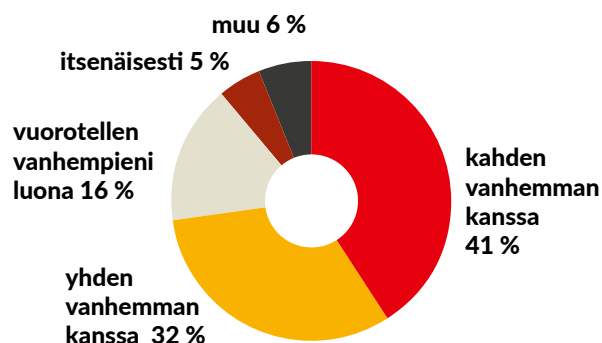
”En usein voi osallistua kavereiden kanssa jollekin reissulle koska rahaa ei ole. En ole voinut osallistua elämäni aikana maksullisiin harrastuksiin. Mietin aina, että voinko ostaa milloin mitään tarpeellista esim. uudet kengät rikkiäisten tilalle, koska vanhemmilla ei ole paljon rahaa ja rahaa menee kaikkien muidenkin sisarusten tarpeisiin. Joudun muuttamaan kotoa ensi vuonna sillä koti kylässäni ei ole minkäänlaisia toisen asteen kouluja. Asuntojen vuokrat ovat nykyään korkeita ja tukia saa vain naurettavan vähän. Muutto on kumminkin pakollista tilanteessani, niin on välttämätöntä, että jätän ensi vuonna esimerkiksi aterioita välistä ja syön hyvän kouluruuan, että saan maksettua vuokran. Opiskeluni tulee siis myös varmasti kärsimään rahatilanteen takia.”

2.1 Pienituloisten perheiden lapset

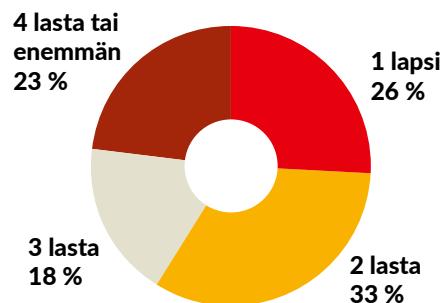
Pienituloiseksi perheensä kokeneita lapsia oli kyselyssä 14 % vastaajista, eli yhteensä 238. Pienituloiset vastaajat olivat keskimäärin vanhempia kuin muut vastaajat, sillä heistä 42 % oli 16–17 -vuotiaita. He opiskelevat erityisesti ammatillisessa oppilaitoksessa (12 %). Tämän ikäisten nuorten arvio perheen tulotasosta ja toimeentulosta on objektiivisempi kuin nuorempien vastaajien ja heillä on myös kokemuksia itsenäisestä asumisesta ja rahankäytöstä. Onkin huomioitava, että kyselyn tuloksissa pienituloisuuden kokemukset ovat enemmän nuorten elämäntilanteita kuvaavia kuin pienten lasten.

Pienituloiseksi perheensä määritelleet nuoret asuivat erityisesti yhden vanhemman perheessä (pienituloiset 32 %, muut 14 %) ja useammin myös suurperheessä kuin muut vastaajat. Vuoroasuminen ja erilaiset asumisjärjestelyt ovat yleisempiä pienituloisten perheiden lasten vastauksissa. Myös tutkimuksissa on osoitettu, että pienituloisissa perheissä on paljon mm. yhden vanhemman perheitä ja lastensuojelun asiakasperheitä ([Itla](#)).

Pienituloisten perheiden lapset asuvat

Pienituloisissa perheissä lapsia

Pienituloisten perheiden lapset kertoivat useammin omasta tai perheessään olevasta sairaudesta tai vammasta, joka vaikuttaa heidän arkeensa.

	Sairaus tai vamma lapsella itsellään	Sairaus tai vamma perheessä
Pienituloisten perheiden lapset	25 %	32 %
Muut vastaajat	17 %	15 %

Useimpien pienituloisten perheiden nuorten kotipaikkana oli pieni kaupunki tai kunta (60 % muut 51 %), mutta suurissa kaupungeissa ja maaseudulla vastaajien erot tulotaustan mukaan ovat pieniä. Pienituloiset vastaajat sijoittuivat maakunnittain tarkasteltuna erityisesti Kanta-Hämeeseen, Lappiin, Pohjois-Savoon ja Satakuntaan, vaikka heitäkin oli eniten Uudeltamaalta.

Pienituloisissa perheissä 66 %:lla vastaajista oli tulonlähteenä palkka. Koska he kokivat kuitenkin perheensä pienituloiseksi, on palkka todennäköisesti liian pieni kattamaan perheen elinkustannuksia.

Lapsen kuvasivat avovastauksissa matalapalkkaisuutta ja palkkatyön riittämättömyyttä.

”Äitini on hoitaja ja hänen palkkansa ei riitä melkeen mihinkään. Se on todella pieni.”
 ”Vanhempieni palkka ei riitä asumiseen Helsingissä.”

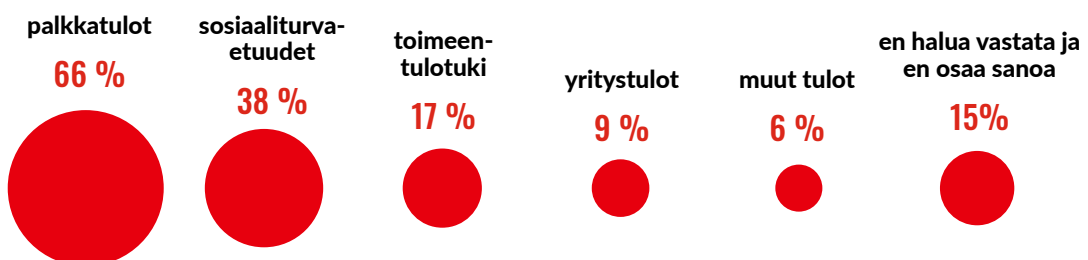
Sosiaaliturva kuvattiin merkittäväksi tulonlähteeksi pienituloisissa perheissä. Ero muihin vastaajiin oli suuri (pienituloiset 38 %, muut 10%). Toimeentulotuen ilmoitti tulokseen pienituloisista 17 % ja muista vastaajista vain 2 %. Yritystuloja oli pienituloisten perheiden lasten vastauksissa vain 9 %, kun muilla vastaajilla näin oli 16 %.

Sosiaaliturvalla on suuri merkitys toimeentulon turvaajana pienituloisissa perheissä.

”Yksinhuoltaja äiti, joka on työkyvyttömyys eläkkeellä. Ei niillä tuilla pitkälle pötkitä.”
 ”Meillä on just ja just varaa asua ja elää ja menot on yleensä jopa isommat kun tulot. Eletään pelkillä kelan tuilla.”

Pienituloisen perheen ensisijainen tulonlähde

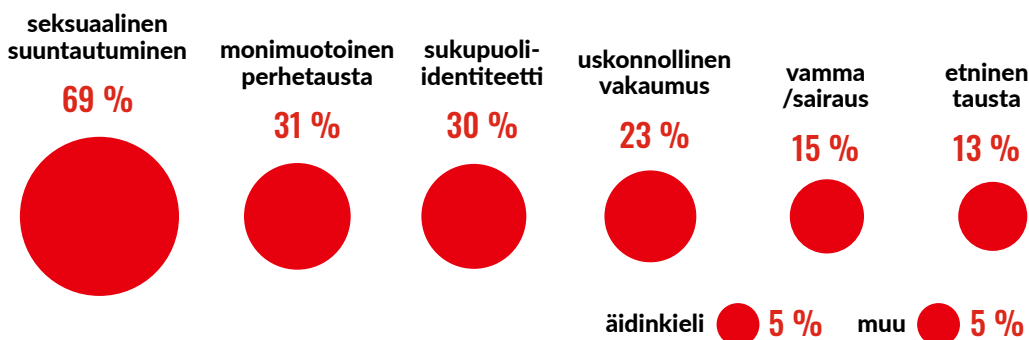
Vastaaja on voinut valita useamman vaihtoehdon:

Pienituloiseksi perheensä määritelleistä vastaajista 46 % määritteli myös kuuluvansa vähemmistöön. Pienituloisten perheiden lapset kuvasivat usein (31 %) kuuluvansa vähemmistöön monimuotoisesta perhetaustasta johtuen (mm. sijaisperhe, adoptioerhe, sateenkaariperhe, uusperhe, yhden vanhemman perhe). Monimuotoinen perhetausta selittääkin enemmän pienituloisuutta kuin muut vähemmistöasemat.

Pienituloisen perheen lapsen vastaama vähemmistöasema

Vastaaja on voinut valita useamman vaihtoehdon:

Kyselyyn vastannut pienituloisen perheen lapsi:

Pienituloiseksi perheensä määritelleet lapset olivat useimmiten 16-17 -vuotiaita lukiossa tai ammattikoulussa opiskelevia, jotka asuivat yhden vanhemman kanssa pienessä kaupungissa. Heistä lähes puolet koki kuuluvansa vähemmistöön ja noin kolmasosalla vastaajista oli itsellään tai perheessään vamma tai sairaus.

2.2 Pienituloisen elämäntilanne

Seuraavissa kappaleissa kuvataan lasten kokemuksia arjestaan ja hyvinvoinnistaan pienituloisessa elämäntilanteessa.

2.2.1 Köyhyyskokemusten vaikutukset arkeen ja hyvinvointiin

Pienituloisuuden seuraukset ovat laajat. Ne vaikuttavat merkittävästi arjen sujuvuuteen ja eläimen perusedellytyksiin, mutta kaventavat myös mahdollisuuksia osallistua vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin. Ne heikentävät mielen hyvinvointia ja terveyttä, koska stressin, ahdistuksen ja huolen kokemukset lisääntyvät.

Pienituloiseksi perheensä määritelleistä vastaajista lähes 90 % koki, että perheessä on haasteita selviytyä arjen menoista. Lapset olivat hyvin usein (87 %) huolissaan perheensä toimeentulosta.

”Olen nähnyt äitini itkevän laskujen takia, ja stressaavan kaupassa kun rahaa ei riittänyt. Se aiheuttaa minulle surullisia ja huolestuneita tunteita.”

Lasten kokemuksissa tuli esille myös, että osa lapsista joutuu ottamaan vastuuta perheen menoista. He olivat auttaneet perhettään taloudellisesti omista työtuloistaan tai säästöistään (pienituloiset 36 %, muut 9 %) tai ostaneet itse itselleen ruokaa ja vaatteita ansaitsemillaan rahoilla.

Toisilla taas ei ollut lainkaan viikkorahaa tai omaa rahaa käytössään perheen taloudellisen tilanteen takia. Pienituloisten perheiden lapsilla ei myöskään usein ole mahdollisuutta laittaa rahaa säästöön itseä tai omaa tulevaisuutta varten. Noin 40 % vastasi, ettei voi säästää rahaa.

”Koska meillä ei ole aina varaa ostaa yhtään mitään välillä ei pysty edes ostamaan ruokaa joten silloin minä tai mun veli ostetaan.”

”Elän opiskelija budjetilla, jatkuva huono rahatilanne on johtanut velkakierteeseen sukulaisille, jonka takia aina seuraavakin kuukausi on huono kun kuun rahoista menee viime kuun velkoihin.”

”On puhetta siitä miten rahat ei meinaa riittää, ja loppukuusta voi olla molempien tili nolllilla.”

”Ulosotto ja velat jne vie lähes kaikki rahat ja se raha mitä käteen jää on yhtä tyhjän kanssa, eikä todellakaan riitä perheen elättämiseen.”

Osa lapsista kuvaa toimeentulovaikeuksia väliaikaisiksi tai esimerkiksi hintojen noususta johtuviksi. Mutta vastaajissa on myös lapsia, jotka kokevat toimeentulovaikeuksien olevan pitkittyneitä ja merkittäviä sekä heikentävän elämänlaatua vakavasti. Näiden lasten perheiden toimeentulo on ollut haastavaa jo pitkään eikä tilanne näytä helpottuvan.

2.2.2 Lasten perustarpeissa on puutteita

Pienituloisissa perheissä lapset ja nuoret kuvaavat hyvin usein puutteita arkisissa tarpeissa, kuten ruoassa, vaatteissa, asumisessa ja liikkumisessa.

”Meillä ei riitä rahaa minkään, emme voi tehdä tai ostaa mitään, hyvä jos ruokaa saamme. Äiti ostaa ruokakaupasta aina halvimpia tuotteita tai merkkejä.”

Ruoan korkeat hinnat näkyvät kotona ruoan määrän ja vaihtoehtojen vähenemisenä, jopa suoranaishana nälkänä.

14 % pienituloisten perheiden lapsista koki, että ruokaa ei ollut riittävästi eikä säännöllisesti kotona. Muista vastaajista vain 2 % koki ruuan puutetta. Pienituloisista siis moni kärsii nälästä ja riittävän ravinnon puutteesta.

”Kotona on vähemmän ruokaa, tuntuu et on nälkä.”

”Loppukuusta on ruoka vähissä.”

”Just ja just on rahaa ostaa ees ruokaa, et saatetaa syyä pelkkää makaroonii viikon putkee ja on myös päiviä, kun ei vaan oo ruokaa, koska ei oo rahaa ja kaikki on niin kallista. Saatan helposti olla viikonki syömättä kunnolla. Saatan välillä syyä kavereilla ja koitan syyä koulussa koska kotona ei oo ruokaa.”

Lapset kuvaavat myös, miten ruoka kotona on yksipuolista, esimerkiksi perheessä syödään pelkkää leipää tai puuroa muutaman päivän ajan. Osa ostaa itselleen ruokaa tai perhe saa ruoka-apua.

”

”Rahanpuute stressaa minua todella paljon ja vaikuttaa esim. siihen, että pyydänpö vaikka sukia, joita tarvitsisin.”

Joissakin perheissä vanhemmat syövät vähemmän, jotta ruokaa jäisi lapsille. Lasten annoskokoja tai ruokien valikoimaa on voitu rajoittaa. Lapset kertovat, että ruokaostoksia tehdessä lasketaan tarkkaan mihin rahat riittävät, valitaan aina halvin vaihtoehto, ostetaan alennettuja tuotteita ja ruoka ei ole monipuolista tai terveellistä.

”

”Hedelmät on liian kalliita. Muutkin hyvät ja terveelliset asiat on liian kalliita.”

”Yritetään säästää rahaa kaikessa, ei voida ostaa edes jäätelöä.”

”Ruoka ei ole ravitsevaa.”

”Ruokaa saa rajallisen määrän.”

”Kun hinnat ovat nousseet, vanhemmillä ei ole ollut rahaa esim. kunnon ruokaan tai on joutunut tekemään niin, että vanhemmat ei syö, jotta lapset saa ruokaa.”

”Äitikin syö mahdollisimman vähän, jotta riittäisi rahaa muiden ruokaan ja jonkin tasoiseen elämiseen.”

Myöskään muihin tarvikkeisiin, kuten hygieniatuotteisiin (esimerkiksi deodorantti, kuukautissuojat), vuodenajan mukaisiin vaatteisiin (esimerkiksi kengät ja talvitakki) tai muihin käyttötavaroihin ei ole varaa. Pienituloisten perheiden lapsista 24 % kertoo, että heidän perheellään ei ole varaa ostaa uusia vaatteita ja 56 % ei ole varaa tietokoneeseen.

”*Joskus ei ole varaa ostaa ruokaa tai tarvittavia esim. hygieniatarvikkeita.*”

”*Täytyy odottaa välillä tosi kauan ennen kuin saa jotain, mitä tarviin esim. perusrasvaa.*”

”*Äiti sanoo, että lääkkeet, mitä ostetaan on liian kalliita.*”

”*Joudun itse ostamaan esim. talvitakista lähtien kaiken, eikä rahaa aina ole niihinkään. Sitten on mentävä pienillä tai rikkinäisillä varusteilla.*”

”*Ei ole aina ruokaa tai rahaa oikeastaan mihinkään kuten vaatteisiin. Mulla on nytkin rikkinäiset kengät jotka on vuodelta 2016.*”

Pienituloisuus näkyy myös lasten asumisen arjessa elinkustannusten nousun myötä. Osa on muuttanut pienempään asuntoon. Joissakin perheissä sähkön ja veden kulutusta joudutaan säännöstelemään. Esimerkiksi lämmitystä pidetään pienellä, jolloin kotona on talvella kylmä ja suihkussa voi käydä vain yksi ihminen päivässä.

Lapset tietävät, että vuokranmaksussa on hankaluuksia. Lapset kuvaavat myös kotiaan pieneksi tai vanhaksi, mutta muuhun ei ole varaa.

”*Varat ovat vähissä ja hinnat kaupassa vain nousevat. Sähkö maksaa, vesi maksaa, talon lämmitys maksaa. Kaikki maksaa. Ei siinä jää paljoo varaa uusiin vaatteisiin tai laitteisiin.*”

”*Välillä on mennyt sähköt, koska ei oo ollu rahaa maksaa.*”

”*Äiti valittaa siitä ja olemme yrittäneet etsiä halvempaa asuntoa, vaikka tämäkin on hekan.*”

”*Kaikkea pitää rajoittaa. Vessapaperia saa pieninä palasina ja suihkussa saa käydä yksi ihminen päivässä, jotta ei menisi liikaa vettä, sillä se on kallista.*”

Lapset kertovat, että pienituloisuus estää heitä liikkumasta, koska ei ole varaa bussilippuun eikä bensaan. Kulkeminen harrastuksiin on haastavaa ja myös kavereiden tai sukulaisten tapaaminen harvenee.

”*Se harmittaa kun bensa takia ei välillä pääse harrastuksiin.*”

”*Piti lopettaa kauempaan asuvien kavereitten näkeminen kun ei enää riittäny rahat ylimääräisiin junamatkoihin.*”

Lasten arjessa pienituloisuus näkyy selkeänä puutteena ja köyhyytenä. Perheiden rahat riittävät juuri ja juuri vain tärkeimpiin tarpeisiin. Lapset kuvaavat, kuinka rahat loppuvat kesken. Arjen selviytymis- taistelu vaarantaa lasten arjen hyvinvoinnin ja heikentää heidän päivittäistä kasvuaan ja kehitystään.

”*Jos joskus kysyn äidiltäni vaikka kymmentä euroa johonkin, hän saattaa sanoa ettei ole varaa.*”

”*Välillä ei meinaa rahat riittää millään, vaikka kuinka yrittäis.*”

”*Mitään turhaa emme osta. Kaikista valitsemme halvimman. On vaikeaa valita ostaako nyt särkylääkkeitä vai pesuainetta. Lääkəriin tai terapiaan meno on venynyt.*”

2.2.3 Lasten kokema vapaa-ajan köyhyys

Kaikkien vastaajien kesken perheissä on taloudellisesta tilanteesta johtuen useimmiten puutetta perheen yhteisestä lomailusta tai matkustamisesta (29 %) ja puutetta mahdollisuudesta viettää maksullista vapaa-aikaa esimerkiksi elokuvissa (16 %).

”Harvoin saa uusia vaatteita tai jotain muuta ns ”kivoja” juttuja kuten vaikka syömässä käynti tai elokuvissa käynti.”

Pienituloisissa perheissä vapaa-ajan köyhyys oli merkittävää. Lapset kertoivat pienituloisuuden rajoittavan vapaa-aikaa ja vähentävän heidän mahdollisuuksiaan rentoutua. Lapset kertovat, ettei heillä ole lainkaan mahdollisuutta harrastukseen niiden kustannusten vuoksi. Pienituloisten perheiden lapsista 35 % ei voinut osallistua harrastukseen. Lapset kertoivat myös, etteivät voineet harrastaa sitä, mitä haluaisivat perheen taloudellisesta tilanteesta johtuen. 30 % pienituloisten perheiden lapsista on joutunut lopettamaan maksullisen harrastuksen, koska perheellä ei ole siihen enää varaa.

”En voi harrastaa mitään, kun kaikki on niin kallista.”

”Sellainen harrastus, josta maksetaan satanen syksyllä ja sen jälkeen sitä saa harrastaa seuraavaan kesään asti, jätettiin minulta pois rahan säästön takia.”

”Juuri tässä iässä harrastukset ja kaverit ovat äärimmäisen iso osa elämää ja jos niitä ei ole lisääntyy nuoren yksinäisyys ja mielenterveysongelmat.”

Lapset kuvaavat myös muista vapaa-ajan aktiviteeteista luopumista pienituloisuudesta johtuen. Pienituloisten perheiden lapsista 56 % vastaa, ettei heillä ole mahdollisuutta käydä elokuvissa, konserteissa tai ravintolassa eikä 34 % heistä ollut varaa omiin pieniin menoihin. Pienituloisuus rajoittaa sosiaalisia suhteita, sillä 25 % pienituloisilla ei ole mahdollisuutta viettää vapaa-aikaa kavereiden kanssa ja 30 % kertoi, ettei heillä ole mahdollisuutta järjestää juhlia tärkeän tapahtuman, kuten esimerkiksi rippijuhlien tai syntymäpäivien kunniaksi. Pienituloisissa perheissä ei lomailla yhdessä, sillä 76 % näistä lapsista kertoo, ettei perheellä ole varaa lomaan.

”En pääse välttämättä näkemään ystäviä tai kumppania loppu kuusta kun ei ole varaa mennä toiselle paikkakunnalle tai rahaa tehdä ystävien kanssa mitään.”

”Tehdään vähemmän yhteisiä perhejuttuja, kuten retkiä.”

”Perheeni matkailuhupi kesällä on loppunut ja masennutaan kotona.”

3. MIELENTERVEYS VAARASSA

Lapsen ääni -kyselyyn vastannut lapsi kertoo:

”Kaikki stressi ja perheen sisäiset menetykset ja oma kaverittomuus aiheuttavat harmia. Muutin pois edelliseltä kotikunnaltani noin 200 km päähän ja kavereita en ole saanut. Olen asunut täällä kohta vuoden ja olen silti yksin. Oli yksi kaveri/suhde mutta hänkin vain halusi omaa hyötyä ja siitä minulle tuli vain huonompi olo. En muutenkaan tykkää itsestäni, mutta se sai voimaan pahoin. En useimmiten edes haluaisi katsoa peiliin. Ja psykologeille tai terapeuteille ei saa aikoja mistään. Olen vain yksin tämän kaiken kanssa. Ja taloudellinen tilanne ei auta nyt yhtään.”

3.1 Lasten ja nuorten kokemuksia mielen hyvinvoinnistaan

Lapsen ääni -kyselyissä on tullut esille useana vuonna, että pääosin lapset ja nuoret voivat hyvin, kuten suurin osa suomalaisista lapsista kyselyjen mukaan voi ([THL Kouluterveyskysely](#)). Moni määrittelee silti terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Kouluterveyskyselyssä esille nousi erityisesti tyttöjen kokema ahdistuneisuus ja huono terveydentila, joka näkyy myös Lapsen ääni -kyselyn vastauksissa.

Tänä vuonna kaikista Lapsen ääni -kyselyyn vastanneista 48 % vastasi voivansa ”ihan ok” kokonaishyvinvoinnin näkökulmasta. Mielenterveyteen liittyvässä kysymyksessä tulee kuitenkin esille huomattavasti heikompi tilanne.

Pienituloisten perheiden lasten kokemukset ovat muuttuneet vielä huonompaan suuntaan. Heistä kokonaishyvinvointinsa määritteli vain 12 % hyväksi. Mielenterveyden osalta pienituloisten perheiden lapset kokivat olonsa useammin huonoksi ja tilanne oli entisestään heikentynyt vuoteen 2022 verrattuna.

Pienituloisten perheiden lasten kokemukset ovat muuttuneet

2023

2022

Pienituloisten perheiden lasten ero mielenterveydessä ja hyvinvoinnissa oli suuri verrattuna muihin vastaajiin. Taloudelliset vaikeudet voivat entisestään syventää muita elämän haasteita. Mielenterveyden haasteet nousevat esille kyselyssä nuorten vastauksissa joka vuosi. Näyttää siltä, että haasteet ovat muuttumassa ongelmiksi. Useilla nuorilla on sekä arjen haasteita että myös merkittäviä mielenterveysongelmia. Nuoret tuovat kyselyssä esille, että heidän mielenterveyteen kohdistuviin ongelmiin, henkisiin paineisiin ja avun saamisen mahdottomuuteen tulee kiinnittää enemmän huomiota. He toivovat, että nuorten mielenterveyteen liittyvät asiat saadaan esille, puutteet korjattua ja omaa hyvinvointia parannettua.

”*Syvässä vesissä ollaan. Kukaan ei usko tai ymmärrä, kun sanon, että ahdistaa, en pysty.*”

”*Mielenterveyteni on todella huono ja apua siihen on vaikea saada. Suoraan sanoen en osaa sanoa näänkö enää seuraava vuotta, jos avun saanti on tällä tolalla edelleen.*”

”*Jag har ingen aning, några dagar är jag jätte glad, nästa så vill jag mörda mig själv och nästa vill jag mörda någon annan. Det är som en rollercoaster.*”

3.2 Köyhyyskokemukset vaikuttavat lasten mielen hyvinvointiin

Pienituloisuuden negatiiviset vaikutukset hyvinvointiin näkyvät kyselyssä selvästi. Lapset kertovat, että perheissä on jatkuvaa huolta ja stressiä rahojen riittämisestä. Toimeentulovaikeuksista seuraava mahdollisuuksien kaventumista ja eriarvoisuuden tunnetta.

”*Mielenterveys huonossa kunnossa ja masentaa ja ahdistaa paljon esim. koulu, työ, omien raha asioiden ja ulkonäön takia.*”

”*Olen sulkenut kaikki raha-asiat mielestä, enkä kysele mitään, koska se ahdistaa liikaa.*”

Pienituloisten perheiden lapsista jopa 64 % koki mielenterveytensä huonoksi. Lapset kertovat vakavista puutteista mielen hyvinvoinnissa ja kertovat, että mielenterveyden tila on mennyt entisestään huonompaan suuntaan.

Lapset kertovat diagnooseista, kuten masennuksesta, ahdistuksesta, syömishäiriöistä ja neuropsykologisista haasteista. Lisäksi lapset kuvaavat oloaan stressaantuneeksi, uupuneeksi, yksinäiseksi ja kokevat ihmissuhteet haastavina.

”*Jag har depression och panikångest.*”

”*Anoreksia, masennus ja ocd rajoittaa elämää.*”

”*Mulle diagnosoitiin keskivaikea masennus iha pari kk sitte, diagnoosia ootin neljä vuotta. mua ei uskottu aiemmin koska ”se nyt vaan kuuluu tohon ikään”.*”

”*Masennus, ahdistuneisuushäiriö, epäillään vahvasti epävakaapersoonallisuus-häiriötä ja jonkinlaista keskittymishäiriötä.*”

”*Syömishäiriö (anoreksia), keskivaikea masennus, viiltelyä, adhd ja ahdistuneisuushäiriön oireilua.*”

Itsetuhoisuus oli esillä usean lapsen kokemuksissa, avovastauksista suoria mainintoja itsetuhoisesta käyttäytymisestä löytyi yli 50 kertaa. Pienituloisten perheiden lapsista 26 % kertoi, että pitää itses-tään sellaisena kuin on, kun muista vastaajista näin kertoi lähes puolet.

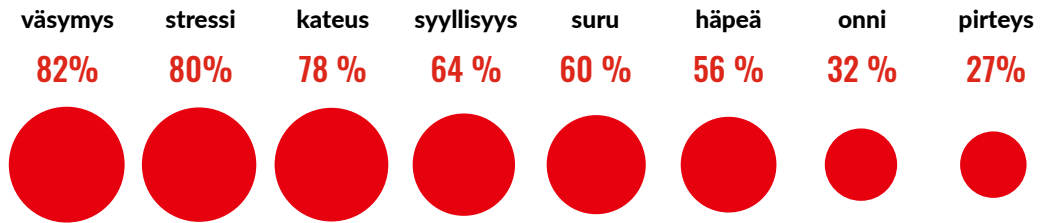
”*Kyllästynyt elämään. Ollut jo yli vuoden. Suunnittelen itsaria päivittäin.*”

”*Tulee itsetuhoisia ajatuksia ja en näe tulevaisuutta.*”

”*Viiltelen, haluan kuolla, kadota.*”

Pienituloisten perheiden lapset kuvasivat muihin vastaajiin verrattuna paljon enemmän negatiivisia tunteita.

Pienituloisten perheiden lasten usein kokemat tunteet

Pienituloisuus aiheuttaa negatiivisia tunteita taloudellisen toimeentulon vaikeuksista johtuen. Lapset kertovat tuntevansa muun muassa huolta, ahdistusta, jännitystä, pelkoa, syllisyyttä, eriarvoisuutta, ärsytystä ja harmia nimenomaan taloudellisen tilanteen takia.

Lapset kertovat tuntevansa eriarvoisuuden tunnetta verrattuna kavereihinsa, koska heillä ei ole varaa samoihin asioihin kuin kavereilla, kuten esimerkiksi yhteisiin matkoihin tai samanlaiseen puhelinliittymään. Perheen raha-asiat voivat hävettää ja niistä ei myöskään uskalleta kertoa kavereille.

”Harmittaa, tuntuu pahalta ja stressaa koska äiti on todella monta vuotta mun elämästä valittanut mulle hänen rahatilanteesta, se tuntuu ihan kauheelta ja tulee syyllinen olo.”

”Harmittaa kun hinnat ovat nousseet ja on vaikea saada asioita, mitä ennen pystyi saada.”

”Miulla ei oo normaalia liittymää niinku muilla nuorilla. Ei oo varaa ostas hirveesti uusia vaatteita eikä mitään muutakaa. Kaikki miu kaverit saa kaikkia hienoja juttuja yms ja se hävettää minuu omalla tavalla ja en uskalla puhua perheen raha asioista kavereille jos ne kysyy jotai.”

”No kaverit saattaa kysyi ulos ja käyvät tottakai kaupassa ja mä en osta sitten mitään. Kaverit puhuu kuinka pääsevät kaupunkiin ja saavat uusia vaatteita ja kysyvät mukaan kun ei ole rahaa.”

Usein vastauksissa nousee esille lasten kokema pettymys, kun he eivät voi ostaa samoja tuttuja ja hyviä ruokia kotiin tai osallistua maksullisiin aktiviteetteihin vapaa-ajalla. Lasten kokemuksissa on myös ärtymystä ja jopa vihaa, koska perheen pitkäaikainen pienituloisuus ja toimeentulon vaikeudet ovat heikentäneet lapsen ja nuoren mahdollisuuksia, myös tulevaisuudesta.

”Olen kateellinen niille, joiden ei tarvitse miettiä näitä asioita.”

”Kateutta, vihaa, surua ja miten elämäni voisi olla, jos raha ei olisi ongelma.”

”Olen kateellinen ystäväilleni joilla on rahaa. Olen vihainen koska minulla ei ole. Joudun ostamaan suurimman osan vaatteistani käytettynä kun samaan aikaan paras ystäväni kiertelee kalliissa vaatekaupoissa.”

3.3 KÖYHYYS HEIKENTÄÄ LAPSEN TYYTYVÄISYYTTÄ ELÄMÄÄNSÄ

Kyselyn tuloksista käy ilmi, että lasten köyhyyskokemuksiin liittyy eriarvoisuuden tunteita ja kokonaisvaltaista elämäntyytyväisyyden laskua.

3.3.1 Lasten kokemus eriarvoisuudesta, osattomuudesta ja syrjäytymisestä

Pienituloisten perheiden lapsista hyvin suuri osa ei koe kuuluvansa mihinkään, elämä on epävakaa eikä muihin ihmisiin voi luottaa. He ovat myös hyvin usein huolissaan perheensä toimeentulosta, vanhempiensa jaksamisesta sekä omasta tulevaisuudestaan. Pienituloisilla on suuria eroja elämänlaatuun ja arkeen liittyvissä kokemuksissa verrattuna muihin vastaajiin.

”*Saan paniikki- ja/tai ahdistuskohtauksia rahan puutteen takia.*”

”*Koulussakin joudun katsomaan aina lattiaa tai kännykkää koska siellä ei o ketään, jonka kanssa olen se saa minut alakuloiseksi ja huonompiarvoiseksi.*”

Pienituloisten perheiden lapset kokevat, että...

	Pienituloiset	Muut vastaajat
Elämä on epävakaa	54 %	31 %
En kuulu mihinkään	50 %	27 %
En saa tarpeeksi tukea muilta ihmisiltä	39 %	21 %
Tulevaisuus huolettaa minua	53 %	37 %

Pienituloisten perheiden lapset (41 %) näkevät paljon useammin vanhempien stressaantumisen ja ahdistumisen ja kokevat sen vaikuttavan koko perheen hyvinvointiin kuin muut vastaajat (15 %). Lasten huoli perheen toimeentulosta ja vanhempien jaksamisesta vaikeassa taloudellisessa tilanteessa on kasvanut.

Pienituloisten perheiden lapset kertovat:

	2022, %	2023, %
Olen huolissani perheeni toimeentulosta	68 %	87 %
Olen huolissani vanhempieni jaksamisesta	49 %	58 %

Perheissä on epävakautta, huolta ja riitoja. Lapset kertovat ahdistuvansa rahahuolista, kun vanhemmat ovat stressaantuneita, ärtyneitä ja riiteleviä.

Lapsia huolettaa perheen selviytyminen. Tiukentunut rahatilanne aiheuttaa perheissä negatiivista vuorovaikutusta, lapset kuulevat ja näkevät vanhempiensa vaikeudet.

”*Vanhemmat riitelee rahasta ja toittottaa mulle, ettei nyt ole rahaa ostaa mitään tai mennä mihinkään.*”

”*Rahan puute näkyy vanhemmissa stressinä, joka vaikuttaa koko perheen ilmapiiriin.*”

”*Huomaan kuinka vanhemmilla on stressiä ja huolta rahasta, joka huolestuttaa miuta myös.*”

”*Kannan huolta äidistä.*”

”*Pelkään, että vanhempani eroavat riitojen takia, jotka johtuvat taludellisesta tilanteesta.*”

Perheen tukeminen taloudellisesti omilla säästöillä tai pienillä tuloilla voi aiheuttaa lapsille osattomuuden kokemuksia.

”Koulustressin lisäksi saan huolehtia raha-asioista, joista muut ikäiseni ei huolehdi.”

”Joitain harrastuksia on jäänyt pois kalliin hinnan takia, vapaa-ajan menoja on saatettu jättää välistä, sillä ne menee omasta taskustani ja vuoden budjetti on sitten se kesätyöraha.”

”Äitini tai isäni joutuu lainaamaan minulta joskus rahaa jotta meillä riittäisi raha ruokaan. Äitini joutuu tekemään sitä enemmän, enkä valita, koska muuten emme saisi ruokaa jota syödä.”

Pienituloisuus vaikuttaa lasten kaverisuhteisiin, koska lapsella ei ole mahdollisuuksia osallistua samoihin vapaa-ajan toimintoihin kuin kavereilla tai kavereiden tapaaminen ei onnistu rahan puutteen vuoksi. Pienituloisista useampi on kokenut kiusaamista ja yksinäisyyttä kuin muut vastaajat: heistä 21 % ei ole läheistä ystävää ja 31 % ei ole läheistä aikuista arjen tukena. Lapsista 61 % ei luota toisiin ihmisiin.

	Pienituloisten perheiden lapset	Muut vastaajat
Olen kokenut kiusaamista	15 %	9 %
Olen kokenut yksinäisyyttä	61 %	35 %

Pienituloisten perheiden lapsilla yksinäisyys ja läheisten luotettavien sosiaalisten kontaktien puute heikentää hyvinvointia.

”Minä olin vakavasti koulukiusattu viime lukuvuonna se oli henkistä ja fyysistä kiusaamista se on tosi vakavasti vaikuttanut mun elämään.”

”Perheeni rahatilanne vaikuttaa minuun suuresti olen myös yksinäinen koska vanhemmilla ei ole varaa esim harratukseen.”

”Äitini on usein poissa ja olen joka ilta klo 20 yksin kotona ja joka aamu lähden yksin kouluun.”

”Aika yksinäiseltä tuntuu välillä, kun ei ehkä oo oikein läheisii, hyviä ja reiluja kavereita.”

”On mennyt huonompaan suuntaan, kun kavereita katoaa ja ainoa aikuinen kelle voin puhua on kuraattori.”

Eriarvoisuuden, osattomuuden ja syrjäytymisen tuntemukset tulevat esille pienituloisten perheiden lasten kokemuksissa elämän epävakaudesta, mahdollisuuksien kaventumisesta sekä yksinäisyydestä.

”Tuntuu, että on niin erilainen kaikista ja että menettää paljon asioita. Elämä olisi tosi paljon erilaista, jos olisi rahaa.”

”Ymmärrän, että perheelläni on vaikeaa tällä hetkellä, mutta se, että kaikilla kavereillani on niin paljon asioita, joihin minulla ei ole varaa, tuntuu pahalta.”

”Tråkigt att man är begränsade och inte får lika mycket som alla andra får.”

”

*”Minulla
ei ole samoja
mahdollisuuksia
kuin muilla.”*

3.3.2 Tyytyväisyys elämään heikkenee

Pienituloisten perheiden lasten vastauksissa näkyy selkeä ero verrattuna muihin vastanneisiin lapsiin siinä, kuinka tyytyväisiä he ovat arkeensa (pienituloisten perheiden lapset 26 %, muut 51 %). Kaikkien kyselyyn vastanneiden kesken arjesta selviytyminen näyttyy kohtuullisen hyvänä (pienituloisten perheiden lapset 50 % ja muut 69 %), mikä kuvastaa lasten ja nuorten kohtuullisen hyvää toimintakykyä.

Ero pienituloisten perheiden lasten ja muiden lasten kokemuksissa tulee erityisesti elämäntyytyväisyydessä ja onnistumisen kokemuksissa. Pienituloisten perheiden lapsista vain neljäsosa kokee tyytyväisyyttä arkeensa ja uskoo pärjäämiseensä, kun muista vastaajista puolet kokee tyytyväisyyttä ja pystyvyyttä.

Pienituloisten ja muiden vastaajien erot elämäntyytyväisyyden ja pärjäämisen kokemuksen suhteen:

	Pienituloisten perheiden lapset	Muut vastaajat
Selviydyn päivittäisestä arjestani	50 %	69 %
Olen tyytyväinen arkeeni	26 %	51 %
Pärjään elämässäni	24 %	51 %

Näillä kokemuksilla on suuri merkitys lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä tulevaisuususkoon. Lapset ja nuoret kokevat selviytyvänsä arjesta, mutta elämänlaatu, elämäntyytyväisyys ja usko itseän on uhattuna.

”Elämä on suoraan sanottuna helvettiä.”

”Yksi huolenaihe on raha. Stressaan siitä jatkuvasti. Sitten myös yksinäisyys.”

”Väsyttää henkisesti moni asia. Suru valtaa usein illalla kun on yksin ja itkettää.”

Toimeentulon vaikeuksista kärsivät lapset kertoivat ajatelleensa, ettei heillä ole elämässä samoja mahdollisuuksia valita elämänsä suuntaa ja mahdollisuuksia saada samoja asioita kuin muilla. Tämä ajatus vaikuttaa merkittävästi lasten identiteetin kehitykseen ja vähentää luottamusta tulevaisuuteen.

”Mielenterveys on vaakalaudalla, enkä jaksa enää.”

”Aika monta asiaa jääny haaveeksi. Tottunu ettei saa mitä haluaa ja pienelläkin selviää.”

”En osaa ajatella tulevaisuuteen, kun nykyhetkikin on kaosta. Yritetään selviytyä ensin tästä.”

Kasvuymäristön taloudellinen epävakaus ja toimeentulon suhteen turvallisten olosuhteiden puute aiheuttaa lapsille ja nuorille huolta, stressiä, epätietoisuutta ja jopa pelkoa. Pienituloisissa perheissä lasten elämäntyytyväisyys heikkenee, joilla voi olla kauaskantoiset seuraukset heidän hyvinvoinnilleen. Tutkimuksissa on todettu lapsiperheköyhyyden aiheuttavan pitkittyneitä ja jopa ylisukupolvisia ongelmia (esim. Kallio & Hakovirta ja Ristikari et al.).

”En itse näe itselläni vielä ainakaan minkäänlaista tulevaisuutta, niin siihen ei voi liittyä toiveitakaan.”

3.4 Huutava pula mielenterveyden tuesta

Pienituloisuus lisää sekä toimeentuloon, mutta myös hyvinvointiin kohdentuvaa tuen, avun ja palvelujen tarvetta. Kyselyn tuloksista käy ilmi, että pienituloisten perheiden lapset kertovat käyttävänsä palveluita laajemmin kuin muut vastaajat.

Näiden perheiden lapset ovat käyttäneet enemmän kaikkia palveluja sekä terveys- että mielenterveyspalveluja. Suurimmat erot palvelujen käytössä tulevat esille mielenterveyspalvelujen (pienituloisten perheiden lapset 38 %, muut vastaajat 22 %) sosiaalipalvelujen (pienituloisten perheiden lapset 44 %, muut vastaajat 18 %) kohdalla.

Pienituloisten perheiden lapset kokivat kyselyn tulosten perusteella, että he jäivät vaille tarvitsemaansa palveluja. Kaikista kyselyyn vastanneista lapsista 16 % kertoi, ettei ollut saanut tarvitsemaansa palvelua. Pienituloisissa perheissä jopa 32 % lapsista vastasi, että olisi tarvinnut jotain palvelua, muttei sitä saanut. Pienituloisissa perheissä on suurempi palveluvaje ja tämä on entisestään syventynyt verrattuna kyselyn viimevuotisiin vastauksiin (2022 kyselyssä 22 %).

Vaikuttaisi siltä, että poikkeuksellisen vaikea taloustilanne on heikentänyt pienituloisten hyvinvointia ja lisännyt palvelutarvetta, mutta palvelutarjonta ei ole pystynyt vastaamaan siihen. Pienituloisten perheiden ahdinko on vaikeutunut, eivätkä he ole saaneet tarvitsemaansa tukea.

”Nykyään kaikkien perustarpeiden hinnat ovat niin korkeat että eläminen on hankalaa ja äitini stressaa jatkuvasti raha-asioita.”

”Usein tuntuu, että tarvitsee apua, mutta sitä ei uskalla pyytää, koska asia nolottaa ja ahdistaa eikä halua kokea olevansa epäonnistunut tai taakka muille. Usein ajattelen, että haluan mileuummin lopettaa kaiken, kuin pyytää apua.”

”Mielenterveyteni on todella huono ja apua siihen on vaikea saada. Suoraan sanoen en osaa sanoa näänkö enään seuraavaa vuotta jos avun saanti on tällä tolalla edelleen.”

Lapset kertovat, että he olisivat tarvinneet apua erityisesti oman mielenterveytensä tueksi. Lapset toivoivat myös perheille kohdennettua arjen hoitoa ja tukea sekä riittävää suoraa taloudellista tukea.

Kaikkein suurin puute oli mielenterveyspalveluista. Lapset kertoivat, että heidän olisi pitänyt päästä tapaamaan kouluterveydenhoitajaa, kuraattoria tai koulupsykologia. He olisivat tarvinneet terapiaa, osastohoitoa ja akuuttia sekä pitkäaikaista apua itsetuhoisten ajatusten vähentämiseen.

”Mistään ei saa kunnon apua. Aina vaan annetaan lisää lääkeresepitei tai sanotaan että ajattele positiivisemmin. Ajatelkaa vittu ite.”

Moni lapsista vastasi, etteivät he saaneet tarvitsemaansa apua, koska he eivät uskaltaneet hakea tai osanneet etsiä sitä. Apua ei myöskään ollut helposti saatavilla. Tukipalveluissa oli ruuhkaa, joutui jonottamaan ja odottamaan eikä avun tarvetta ja pyyntöjä otettu tosissaan, vaan nuori jätettiin selviytymään omin avuin.

Nuorten kokemuksissa tuli myös esille, että apu ja tuki ei ollut riittävää, tarkoituksenmukaista eikä nuoren hyvinvointia tukevaa. Nuorten omissa kuvauksissa oli 85 mainintaa, kuinka palvelut eivät olleet tarpeenmukaisia, riittäviä ja oikea-aikaisia.

”Apu vakavan masennuksen hoitoon, jota ei saatu pitkien odotusaikojen takia eikä mielenterveyden tilaa otettu tosissaan.”

”Tarvitsin enemmän tukea syömishäiriöön ja itsetuhoisuuden, esim. osastohoitoa. Apua ei ollut ja se apu, jota minulle tarjottiin, vain pahensi tilannetta.”

4. LASTEN RATKAISUT KÖYHYSAHDINKOON

Lapsen ääni -kyselyyn vastannut lapsi kertoo:

”

”Puuttua ongelmiin, kun sen näkee, eikä vaan sivuuttaa ne. Ei tarvi ottaa viranomaisia kaikkiin ongelmiin mukaan (ihmiset pelkäävät viranomaisia ja siksi eivät halua apua). Ongelmat voitaisiin sopia ilman mitään ylimääräistä älämölöä. Ei tarvi käyttää ammattilaisten kieltä (puhua suoraan sanoilla, joita tavalliset ihmisetkin ymmärtävät). Keskustella lapsien kanssa ilman vanhempia paikalla (helpompaa puhua, kun vanhempi ei koko ajan vakoile lapsen sanoja olkapään takaa, näin lapset pystyvät puhumaan rehellisesti). Tutkia perheen mielenterveys, katsoa sopivaa työpaikkaa, ottaa asiat ihanan iisisti ja hitaasti. Sijaisperheitä lapsille, jos perheen vanhemmat eivät ole hyvässä (taloudellisessa) tilanteessa tai eivät pysty hoitamaan lasta hyvin.”

4.1 Lapset kertovat ideoita ja ratkaisuja

Lasten köyhyyskokemuksissa toistuvat samankaltaiset teemat toimeentulon vaikeuksista ja lapsiperheköyhyyden seurauksista vuodesta toiseen. Pitkään jatkunut köyhyys aiheuttaa perheille ja lapsille merkittävää hyvinvoinnin heikkenemistä, osattomuuden ja eriarvoisuuden kokemuksia ja horjuttaa luottamusta tulevaisuuteen.

On vihdoin aika kuulla lapsia, kun tilanteet ovat vaikeutuneet ja lapsiperheköyhyys pitkittynyt. Yhteiskunnan rakenteita on muutettava lapsen edun mukaisiksi ja perheiden arkea tuettava. Tässä pitää kuulla lasten ratkaisuja. Näin turvataan lasten hyvinvointia nyt ja myös tulevaisuuden aikuisten hyvinvointia sekä yhteiskuntarauhaa.

”

*”En tiedä miten, mutta jotenkin yhteiskunta pitäisi rakentaa paremmaksi kaikille.”
”Ehkä tarjota enemmän tukea, tai edes ymmärrystä tilannetta kohtaan.”*

”Itse köyhänä ja yksinäisenä nuorena kasvaneena ja ruoan puutteesta kärsineenä en ymmärrä, miksei tärkeimmässä iässä oleville tarjota tukea ja apua niihin asioihin, jotka oikeasti merkitsevät ja ketkä sitä oikeasti tarvitsevat.”

Nuoret toivoivat, että tuloksista kerrotaan heille käytännöllisellä tavalla, jonka avulla myös heidän itsensä olisi helpompi viedä asioita eteenpäin. Seuraavassa esitetään lasten ja nuorten vastauksista koottuja ehdotuksia toimeentulovaikeuksien helpottamiseksi.

Lapset ja nuoret ehdottavat ratkaisuksi:

- **Tukea toimeentuloon:** esimerkiksi parempi sosiaaliturva ja tukea sosiaalietuuksien hakemiseen.
"Toivon, että maailma olisi tasa-arvoisempi paikka ja vähätuloisia perheitä tuettaisiin enemmän."
"Antaa enemmän tukia perheille ja erityisesti opintotukea."

- **Tukea arkeen:** esimerkiksi tukea perheen taloustaitoihin ja lastenhoitoon.
"Lastenhoitaja tai siivoja olisi hyvä."
"Koti apua vanhemmat ovat lopussa."
"Haluaisin, että saisin enemmän voimavaroja ja keinoja jaksamaan arjessani."

- **Palkka, jolla tulee toimeen:** esimerkiksi vanhempien työllistymiseen tukea ja riittävä palkkaus.
"Että tehdystä työstä maksettaisiin palkkaa, jolla tulee toimeen riippumatta esimerkiksi sukupuolesta."
"Antaa enemmän tukia tai sitten vain nostaa palkkoja ammateista joissa on alhainen palkka."

- **Harrastusmahdollisuuksia kaikille:** esimerkiksi ilmainen harrastus lapsille tai tukea harrastusmaksuihin.
"Olisi hyvä olla aktiviteetteja ja harrastuksia, jotka eivät maksa paljoa tai eivät ollenkaan."
"Harrastaminen pitäisi olla kaikille mahdollista ja valtion pitäisi tukea sitä esim. stipendeillä."
"Ehkä harrastukset vois olla edullisempia tai edes ne harrastusvälineet joihin joutuu itse hankkimaan että edes voi harrastaa."

- **Ilmaisia tapahtumia lapsille ja perheille:** esimerkiksi lapsille ja perheille mahdollisuuksia yhteiseen vapaa-aikaan.
"Enemmän kunnan järjestämiä ilmaisia tapahtumia voisi saada monen lapsen/nuoren iloiseksi."
"Järjestää enemmän ilmaisia tapahtumia."

- **Ilmaista ruokaa perheille:** esimerkiksi ruoka-apua perheille erilaisin keinoin.
"Olisi joku kassi jossa olisi ruokaa ja ois jakaminen kerran viikossa."
"Kouluissa voitaisiin tulla vastaan tämän kanssa, esimerkiksi koulussa saa aamupuuron."
"Voitaisiin antaa tukea ja antaa esim. ruokaa kaupasta."

- **Tukea mielenterveyteen:** esimerkiksi tukea lähellä nuoria esim. kuraattorin/psykologi tavattavissa usein ja aitoja kohtaamisia.
"Henkisen tuen tarjoaminen vaikeissa oloissa eläville voisi auttaa jaksamaan paremmin."
"Toivon, että mielenterveyteni parantuisi, jotta jaksaisin tehdä perusasioita päivittäin."
"Mielenterveyspalveluja tulee kehittää"
"Tulee OIKEASTI kuunnella niitä perheitä joilla on oikeasti vaikeaa."

- **Tukea kouluun:** esimerkiksi tukea koulupaineisiin ja stressiin sekä kiusaamisen vastaista toimintaa.
"Kiusaaminen loppuisi ja enemmän tukea nuorille ja kouluihin."

- **Yksinäisyyden vähentäminen:** esimerkiksi yhteistä tekemistä ja tukea ystävien löytymiseen sekä sosiaalisiin suhteisiin.
"Haluaisin, että minulla olisi edes yksi hyvä ystävä, jonka kanssa voin puhua mistä vaan."

”

”Joskus on todella vaikeeta kun tuntuu et kaikki vaan on mun syytä ja kaikki vaan romahtaa mun niskoille.”

5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET KÖYHYEDEN VÄHENTÄMISEKSI

Lasten kokemukset *Lapsen ääni* -kyselyssä kuvaavat hyvin samankaltaisia kokemuksia pienituloisuudesta kuin aiemman tutkimustiedon ja selvitysten pohjalta jo tunnustetaan. Toimeentulovaikeuksien taustasyiksi lapset kertovat työttömyyden, yksinhuoltajuuden, matalapalkkaisuuden, pandemian, sosiaaliturvaetuksien matalan tason ja erityisesti 2023 kyselyssä hintojen nousun.

Pienituloisissa perheissä lapset kokevat merkittäviä arjen puutteita: säästetään sähköä, ei syödä, tingitään kaikista menoista. Myös vapaa-aikaa ja harrastuksia rajoitetaan, mahdollisuudet elää arkea kaventuvat. Toimeentulon epävakaus vaikuttaa hyvinvointiin: stressataan, lasketaan tarkkaan rahoja, huolestutaan ja riidellään. Lasten hyvinvointi heikkenee ja mielenterveys on vaarassa.

Viime vuoteen verrattuna lasten ja nuorten tilanteet ovat kyselyn perusteella hankaloituneet, peruselämisen mahdollisuudet ovat kaventuneet ja mielenterveyden haasteet vaikeutuneet. Vaikea maailmantalouden tilanne ja hintojen nousu ovat aiheuttaneet lapsille luottamuksen puutetta ja epävarmuutta siitä, kantaako elämä tulevaisuudessa. Arjesta on tullut selviytymistaistelua. Suomessa pienituloisissa perheissä asuu noin 120 000 lasta. Tämä on 12 % kaikista lapsista. ([Tilastokeskus](#)). Toimeentulotukea saavassa perheessä elää 95 000 lasta ([THL](#)). Lapsiperheköyhyyden taso on säilynyt samalla tasolla koko 2010-luvun vaihdellen 10-12 % välillä ([Itla](#)). Myös *Lapsen ääni* -kyselyissä vastanneiden pienituloisten perheiden lasten määrä on seurailut kansallisten tilastojen tasoa (2021=12 %, 2022=10 %, 2023=14 %).

Suomessa lapsiperheköyhyyden taso on pitkittyneesti jumiutunut samalle tasolle. Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomi sijoittuu keskimaastoon ja eurooppalaiseen tasoon verrattuna tilanne on Suomessa hyvä ([Save the Children -raportti](#)). On kuitenkin tiedossa, että lapsiperheköyhyys tulee kasvamaan vuosien 2022 ja 2023 aikana inflaatiosta ja elinkustannusten noususta johtuen.

YK:n lapsen oikeuksien komitea antoi Suomelle [suositukset](#) kesäkuussa 2023 lapsen oikeuksien toteutumisesta. Suosituksissa kehoitetaan, että kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevien lasten hyvinvoinnista huolehditaan ja vältetään sosiaaliturvaleikkauksia, jotka kohdistuisivat köyhyys- ja syrjäytymisriskissä oleviin lapsiin. Myös [Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea](#) on toistuvasti huomauttanut Suomea matalasta perusturvasta.

Suomi on sitoutunut EU-tasoiseen tavoitteeseen vähentää köyhyyttä ja eriarvoisuutta vuoteen 2030 mennessä. Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt tätä varten erillisen [suunnitelman](#), jossa pyritään vähentämään köyhyyttä 30 000 lapsen verran. Sosiaaliturvakomitea on ensimmäisenä toimintakautenaan myös tehnyt [selvityksen lapsiperheiden sosiaaliturvan uudistamisesta](#), jossa lapsiperheköyhyyden vähentäminen on tavoitteena.

Kansallisen [lapsistrategian](#) avulla pyritään turvaamaan lasten yhdenvertaiset oikeudet ja erityisesti [lapsitakuun](#) myötä tukemaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten hyvinvointia. [Lapsistrategian seurankertomuksessa](#) kehoitetaan seuraavalla kaudella laatimaan kokonaisarvio lasten perusturvasta sekä lasten yhdenvertaisuuden turvaamista mm. riittäväillä lapsitakuun toimilla.

Lapsenoikeusperustaisiin sitoumuksiin sekä tehtyjen selvitysten suosituksiin ja kehotuksiin tulee suhtautua vakavasti. On aikuisten ja yhteiskunnan velvollisuus kuulla lasten ääntä, puuttua lasten esittämiin puutteisiin ja tehdä yhteiskunnallisia muutoksia lasten hyväksi ja lapsilähtöisesti.

5.1 Pelastakaa Lasten suositukset lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi

Lapsiperheköyhyyden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi on toteutettava useita kokonaisvaltaisia ja konkreettisia toimia. Lapsilähtöisiin politiikkatoimiin on panostettava päätöksenteon eri tasoilla ja varattava riittävät resurssit palveluihin. Kaikessa päätöksenteossa on toteutettava lapsen ensisijaisuuden periaatetta ja tehtävä riittävät lapsivaikutusten arvioinnit YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti.

Mitä päättäjien tulee tehdä valtakunnallisesti?

- Kansallisia ja kansainvälisiä sitoumuksia on noudatettava ja suunnitelmia toteutettava pienituloisten perheiden lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa sekä koordinoitua eri ministeriöiden välillä on edistettävä hallituskausien ajan ja niiden välillä. EU:n lapsitakuuta edistäviä suunnitelmia on arvioitava ja kehitettävä ja tavoitteisiin on sitouduttava.
- Köyhyydessä eläviä lapsia tulee kuulla säännöllisin väliajoin lainvalmistelussa ja politiikkaohjelmien toimeenpanossa.
- Sosiaaliturva on nostettava riittävälle tasolle, eikä etuuksiin tule kohdistaa heikennyksiä, joilla lisätään lapsiperheköyhyyttä.
- Sosiaaliturvauudistus on toteutettava lapsilähtöisesti ja monimuotoiset perhetilanteet huomioiden. Uudistuksen valmistelun tulee sisältää jatkuvaa arviointia sen vaikutuksista köyhyydessä eläviin lapsiin.
- Harrastamisen yhdenvertaisia mahdollisuuksia kaikille lapsille tulee tukea valtakunnallisesti. Harrastamisen Suomen mallin kehittämistä ja toimeenpanoa on jatkettava mallin väliarvioinnista nousseiden suositusten mukaisesti mm. lasten osallisuutta vahvistamalla sekä mallin lainsäädännöllistä pohjaa arvioimalla.
- Työllistymistä tukevia palveluja tulee toteuttaa yhdessä sosiaaliturvan kanssa. Sosiaaliturva-etuuksien ja palkkatulojen yhteensovittamisen avulla tulee tukea pienituloisten perheiden toimeentuloa (esim. osa-aikatyön ja työttömyysturvaetuuksien yhteensovittaminen).

Mitä päättäjien tulee tehdä hyvinvointialueilla?

- Hyvinvointialueilla on otettava käyttöön johdonmukainen ja säännöllinen lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi kansallisen lapsistrategian ohjeistusten mukaisesti.
- On varmistettava, että sosiaali- ja terveydenhuollossa toimii köyhyydessä eläviä lapsia ja lapsiperheitä tukeva palvelukokonaisuus, jossa perus- ja erikoistason sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut toimivat saumattomasti.
- Perheiden palvelujen tulee olla oikea-aikaisia, riittäviä ja tarkoituksenmukaisia. Palvelujen tulee olla arjessa helposti saavutettavia ja niitä tulee tarjota myös digitaalisesti.
- Lapsiperheiden toimeentulosta, taloushuolista ja vaikeuksista tulee keskustella perheiden kanssa palveluissa ja etsiä yhdessä monimuotoisten perheiden tilanteisiin ratkaisuja.
- Perheiden on saatava tukea ja ohjausta arkeen perhetyön avulla. Toimeentulovaikeuksiin tulee saada neuvontaa ja tukea sosiaalityön palveluista sekä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen avulla esimerkiksi harrastuskustannuksiin. Myös lasten kasvua ja kehitystä ja mielen hyvinvointia on tuettava pienituloisissa elämäntilanteissa esimerkiksi neuvolan ja terveydenhuollon palveluissa ja koulun tukipalveluissa.
- On varmistettava, että hyvinvointialueilla arvioidaan mielenterveyspalveluiden, erityisesti oppilas- ja opiskelijahuollon tarve huolella, ja lisätään resursseja niin, että psykologi- ja kuraattoripalvelut järjestetään ennalta ehkäisevinä ja terveydenhuollossa varmistetaan riittävät mielenterveyspalvelut lapsille ja nuorille.

Mitä päättäjien tulee **kunnissa** tehdä?

- Kunnan palvelujen tulee toimia saumattomasti yhteistyössä hyvinvointialueiden palvelujen kanssa, jotta perheiden kokonaisvaltainen hyvinvointi huomioidaan.
- Lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin tulee saada ennaltaehkäisevää tukea ja aitoja kohtaamisia nuorten arjen ympäristöissä vahvistamalla sote- ja sivistysalan, nuorisotyön ja koulujen yhteistyötä varmistamalla riittävät resurssit esim. nuorisotyössä.
- Kuntien tulee tarjota lapsille vähintään yksi ilmainen ja mieluinen harrastus koulupäivän yhteydessä ja tähän tulee varata riittävät varat kunnan budjetista. Harrastamisen Suomen mallia on kehitettävä niin, että lasten osallisuus on aidosti aktiivinen osa harrastamisen kehittämistä kunnissa ja myös harrastamattomille lapsille tarjotaan mahdollisuus harrastukseen.
- Päätöksenteossa, kuten esimerkiksi kuntien hyvinvointisuunnitelmien laatimisessa ja arvioinnissa, on kuultava lasten kokemuksia ja näkemyksiä köyhydessä elämisestä ja syrjäytymisestä sekä etsittävä aktiivisesti ratkaisuja köyhyyden ja osattomuuden katkaisemiseksi paikallisissa olosuhteissa.

Mitä voimme tehdä yhdessä?

- Lapsiperheköyhyyden vähentämisessä tulee hyödyntää yhteisöjen kannattelevaa voimaa. Eri järjestöjen ja yhdistysten, seurakuntien ja urheiluseurojen sekä digitaalisen tuen ja paikallisyhteisöjen merkitys on huomioitava osana lasten ja perheiden arjen tukea.
- On vahvistettava yhteisöjen resursseja auttaa, tukea ja ohjata toimeentulovaikeuksista kärsiviä perheitä riittäväillä taloudellisilla avustuksilla.
- On varmistettava, että lapset tulevat kuulluiksi ja kohdatuiksi yhteisöissä. On mahdollistettava yhteisiä toimintoja kuulemalla lasten toiveita, jolloin voidaan järjestää esim. maksuttomia harrastuskokeiluja yhteistyössä kunnan ja seurojen kanssa.
- Yhteiskunnassa on huolehdittava tarkoin siitä, että lapsiperheköyhyyden vaikutukset eivät vahingoita lasten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä ja heikennä lasten oikeuksia.
- **Lapsiperheköyhyyden ehkäiseminen ja vähentäminen on mahdollista!**

Pelastakaa Lasten [suositukset, lausunnot ja kannanotot](#) päättäjille löytyvät verkkosivuilta pelastakaalapsen.fi

Lisätietoja lapsiperheköyhyydestä

Lapsen ääni 2022:

[lapsenaani2022_raportti_web.pdf \(pelastakaalapset.fi\)](#)

[Pelastakaa Lapset lausunnot ja kannanotot 2023](#)

Save the Children 2022:

[Cost-of-living Crisis: How it affects children in Europe and what governments need to do | Save the Children's Resource Centre](#)

Save the Children 2023:

[Guaranteeing Children's Future: How COVID-19, cost-of-living and climate crises affect children in poverty and what governments in Europe need to do | Save the Children's Resource Centre](#)

[Family Poverty in the Nordic Countries | Save the Children's Resource Centre](#)

Raportissa käytetyt lähteet

Eurooppalainen Lapsitakuu, Suomen toimintasuunnitelma

[Eurooppalainen lapsitakuu - Suomen toimintasuunnitelma - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitean ratkaisu Suomelle

<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/sosiaalisten-oikeuksien-komitealta-ratkaisu-suomen-sosiaaliturvan-tasosta>

No. 172/2018 Finnish Society of Social Rights v. Finland - Social Rights (coe.int)

Itlan blogi

<https://itla.fi/korkojen-nousu-lisaa-lapsiperheiden-huolta-toimeentulosta/>

Itla

<https://itla.fi/talousvaikeuksilla-yhteys-lasten-sijoituksiin-kodin-ulkopuolelle-kuntatasolla/>

Itla, Lapsiperheköyhyys datana sivusto

<https://itla.fi/lapsiperhekoehyys-datana/>

Kallio & Hakovirta (toim.) (2020). Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino

Kansallinen lapsistrategia

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162864>

Kelan tutkimusblogi

<https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/6774>

Lapsen oikeuksien sopimus

<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

<https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>

<https://www.pelastakalapset.fi/tyomme/tietoa-meista/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Lapsistrategian seurantakertomus

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164767/VN_2023_23.pdf?sequence=12

Ristikari, Keski-Säntti, Sutela, Haapakorva, Kiilakoski, Pekkarinen, ... & Gissler (2018).

Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. THL.

Save the Children

[Guaranteeing Children's Future: How COVID-19, cost-of-living and climate crises affect children in poverty and what governments in Europe need to do | Save the Children's Resource Centre](#)

Sosiaaliturvakomitean "Lasten ja perheiden sosiaaliturva ja palvelut"- työryhmän loppuraportti

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164687/Sosiaaliturvakomitea_2023_2.pdf

STM toimintasuunnitelma köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi vuoteen 2030 mennessä

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164364>

THL, kouluterveyskysely

<https://thl.fi/fi/-/kouluterveyskysely-2023-lapsia-ja-nuoria-kuormittavat-monet-tekijat-selkeat-arkirutiinit-ja-ajossa-saatu-apu-on-tarkeaa>

THL, Tilastoraportti 26/2023, Toimeentulotuki 2022

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146663/Toimeentulotuki%202022.pdf?sequence=5&isAllowed=y>

Tilastokeskus, Pienituloisten määrä kasvoi vuonna 2021

<https://stat.fi/julkaisu/clbksh4ppy1y20bum4uh8ngbg>

YK:n lapsen oikeuksien komitean suosituksia Suomelle

<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/yk-n-lapsen-oikeuksien-komitean-suosituksia-suomelle>

tbinet.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FFIN%-2FCO%2F5-6&Lang=en

”

”Ehkä yritän vain sitä sanoa että maailma muuttuu ja on aina muuttunutkin ja se pitää hyväksyä (myös vanhempien ikäluokkien) ja pitää OIKEASTI kuunnella mitä nuorella on sanottavana eikä mitätöidä sitä esim. iän, identiteetin, terveysongelman, mielenterveysongelman, etnisyyden, taustan tai minkään muun takia. Toki aina saa kyseenalaistaa, mutta pääasiassa KUUNNELKAA ja kertokaa sitten omat ideanne ja tehkää kompromissi mikä toimii nykymaailmaan.”

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset on maailman johtava sitoutumaton lapsijärjestö ja lastensuojelun ammattilainen. Turvaamme jokaisen lapsen oikeuden elämään, suojeluun, oppimiseen ja osallisuuteen Suomessa ja maailmalla. Meillä on yli sadan vuoden kokemus lapsen oikeuksien edistämisestä. Tuomme lapset ja aikuiset yhteen rakentamaan pysyvästi parempaa tulevaisuutta. Koska lasten tulevaisuus alkaa nyt.

pelastakaalapset.fi